

BEATUS AELREDUS

ABBAS RIEVALLENSIS IN ANGLIA

VITA B. AELREDI

AUCTORE ANONYMO

(Acta sanctorum Bolland., Januarii, t. I, die 12, pag. 748)

COMMENTARIUS PRÆVIUS

1. In Eboracensi provincia fluvius est Rhius, qui, ut Cambdenus in Brigantibus ait, multorum torrentum aquas secum in Derwentionem evolvit. Ab hoc, vallis quædam læta, amœna, secunda, xxiii parochialibus ecclesiis ornata, Rhidal dicitur, quippe quam Rhius intersecat. Isthic celebre olim ordinis Cisterciensis cœnobium fuit, ipsius S. Bernardi ætate a Gualtero Especo fundatum. De quo Guillelmus Neubrigensis lib. 1, cap. 14: « Sane paulo ante a nobili viro Walterico Especo invitati, et felicitis memoriæ abbate Bernardo directi monachi Clarævallenses in Eboracensem provinciam venerant, et in loco qui nunc dicitur Rievallis (tunc autem erat locus horroris et vastæ solitudinis), mansionem acceperant, præfato viro tradente, et venerabili Trustino episcopalem cum affectu paterno favorem præbente. » Eadem fere commemorat Harpsfeldius sec. 12, cap. 43.

2. Primus hic abbas fuit Willelmus, S. Bernardi discipulus, vir laudatus, qui a Chrysostomo Beatus appellatur, referturque in Menologio Cisterciensi, 2 Augusti. Ei successit B. Aelredus: huic Silvanus, quem ideam 16 Aprilis celebrat. De his hi versus referuntur Nicolai Rievallensis a Joanne Picardo in Notis ad Neubrigensem:

*Primitias cepit Willelmus: proximus illi
Aelredus majora tulit: Silvanus adauxit.
Tres sunt præcipue meriti vix imparis, ille
Primus, et alter ei successor, et iste supremus.
Claruit officio V denis et tribus annis:
Ter senis fuit Æ pastor pius in Rievalle:
Ter denis ternisque simul S præfuit annis.
Tempora quattuor hic et quinquaginta recense.
Floruit, enituit, his Patribus atque patronis,
Vallis amœna Rii, vallis sacra, vallis opima.
Anglia de tali præfulges inclyta sole.*

Anno 1154 inchoatum esse hoc cœnobium tradit Robertus de Monte, continuator Sigeberti: « Clara vallis, inquit, duo cœnobia uno die producit, scilicet Longipontum et Rievallem, et post paucos menses Vacellas. » Eodem anno Valcellense auctarium ad Sigebertum isthæc habet: « Hoc anno inchoatum est monasterium S. Mariæ, Valcellensis Ecclesiæ, in agro Cameracensi. » Consentit Miræus in Chronico Cisterciensi. Id si ita est, ergo vel non ab inchoato, sed absoluto Rievallensi cœnobio Willelmi annos Nicolaus numerat, vel aliquod inest mendum, cum a 4 Martii 1131 usque ad 12 Jan. 1166, quo obiit Aelredus, anni sint fere 35, ipse vero Willelmo et Aelredo simul non nisi 31, tribuat. De anno fundati illius cœnobii varie disputat Chrysostomus Henriquez in notis ad Menologium 16 April.

3. Obiit porro B. Aelredus pridie Idus Januar., quo die hæc de eo Chrysostomus Henriquez: « In Anglia S. Aelredus Rievallis abbas, sacrarum litterarum scientia et morum integritate conspicuus; qui, postquam dignitates sibi oblatas humiliter contempsisset, omnium virtutum genere decoratus migravit a sæculo, sanctorum numero post mortem adscriptus. » In Sanctorum album relatum fatetur ipse quoque Joannes Balæus, licet hostis monachorum Catholicæque Ecclesiæ. At 5 Jan. refertur in Kalend. Cisterc. Divione edito his verbis: « Aelredus doctor, abbas Rievallis. » Et in generali catalogo Ferrarii: « In Anglia S. Ealfredi abbatis Rievallensis. » Sed quod in notis addit Rhovallium, sive Rhythm oppidum, ubi eum fuisse abbatem existimat, « in Cantio esse, a Londino xlviiii millibus passuum distans, » næ ille longe fallitur: nam procul a Londino Cantique finibus abest Rievallis. Aliud est Rhiium oppidum Sussexiæ ad Cantii fines. Ast Hugo Menardus 11 Jan.: « In pago Eboracensi S. Aelredi abbatis ordinis Cister-

ciensis. » Demum Martyrologium Anglicanum 16 Martii eum refert : in quo corrigendum primo quod ordinis Benedictini dicitur fuisse, deinde quod antiquo monasterio Rievallensi præfectus : nam qui potest antiquum dici, quod ipso vidente atque etiam fortassis adjuvante erat ædificatum ? Eodem quoque die Ferrarius : « In Anglia S. Alredi abbatis. »

4. Varie porro Aelredi nomen effertur : nam *Aelredus, Alredus, Ælredus, Elredus, Adelredus, Adilredus, Altredus, Athelredus, Ealredus, Hailredus, Eleredus, Ethelredus* dicitur ; quibusdam etiam *Aluredus*, Ferraria *Ealfredus*, Miræo *Valredus*. Priora duodecim ab eademveniunt radice, *athel*, sive *ethel*, *edel*, *eel*, *ael*, quod *nobilem* significat, et *rad*, sive *red*, consilium ; ut sit Aelredus, *nobilis consilio* : vel ab *al*, quod *omne*, vel *omnino* sonat, ut sit Alredus, *omne consilium*, vel *qui omnino consilio præstat*. Ast Ealfredus, et Alvredus, *omnino pacificus* est ; a *fred*, sive *ured*, id est *pax*.

5. Vita B. Aelredi descriptissima ex Legenda Sanctorum Angliæ Joannis Capgravi, ab anonymo compositam auctore. Ejus meminit Trithemius lib. *De scriptoribus ecclesiasticis*. appellatque eum, « virum in sanctis Scripturis jugi studio exercitatum, et sæcularis philosophiæ non ignarum, ingenio mitem, eloquio dulcem, devotione præcipuum. » Guilielmo Eysengrenio est, ad an. 1164, « doctrina et eloquentia vir clarus, sacrarum litterarum studiis doctus, et in primis eruditus. » Et ad an. 1200 (videtur autem diversos Alredum et Ethelredum existimasse) « vir disertissimus, non minus vita quam eloquentia spectatus. » Exstat Guilielmi Neubrigensis ad ipsum Aelredum epistola, qua proficitur illius se hortatu historiam scribere, licet eam ipso vivente non perfecit. Recitat Joannes Picardus in notis ad Neubrigensem carmen quod Nicolaus Rievallensis in Aelredi laudem cecinit :

*Inclytus Aelredus, conditus aromate morum,
Et mellis favus, et dulcedo sui monachorum.
Flore juventutis hunc regis (1) regia fovit ;
Quæque nociva procul animoque manuque removit.
De Jericho venit in Jerusalem, dace Christo.
Hic cito fructificet, spinas in lilia vertit :
Sparsa recollegit, et in unum fracta rededit.
Celsior hinc factus, post cælica præmia nactus,
Si libet et fas est hic dicere, vera retexam.
Nec reor ordiri quidquam de stamine falsi.
Maurus erat maturis moribus, et Benedictus
Exemplo ; similis Bernardo, cælibe vita,
Virtutum specimen, vitiorum scopula, decusque
Ordinis et speculum, via pacis, fibula legis.
Prætulit exuvias Pauli Hieronymus curo
Cræsi : nostra pari decoratur gemma nitore.
Intitulans alios præconia multa : sed ipse
Pacifcus Salomon fuit, et mansuetus ut agnus.
Antiquo de consilio, non multa revolvo.*

(1) In ms. Jo. Picardi in margine erat additum *Scotiæ*.

INCIPIT VITA.

CAPUT PRIMUM.

B. Aelredi adolescentia, ingressus in Religionem.

1. Venerabilis Aelredus, cum infantulus in cunis jaceret, venit ad domum patris ejus archidiaconus quidam, nomine Willelmus, vir quidem præclarus genere, et secundum carnem Aelredo propinquus (2). Is enim ad infantulum respiciens, videt faciem illius in speciem solis conversam, et splendidissimis coruscare radiis, ut sæ manus appositæ umbra succederet : tamque serenus innotuit parvuli vultus, ut tanquam in speculo perfecte videri posset. Affirmavit ergo archidiaconus illum in oculis Dei magnum futurum, cui tanta gratia in sua infantia arrisisset.

2. Cum autem puerulus de puerorum ludo re-

(2) Ipsum quoque Aelredum Pitseus, Chrysostomus Henriquez in Phœnice cap. 7, et in Fasciculo lib. II, dist. 26, cap. 23, genere nobilem fuisse tradunt.

(3) Tres reperiuntur Aelredo adolescente sedisse Eboraci antistites, Girardus, sive Gerardus, qui anno 1108 obiit ; Thomas, qui 1114, et Thurstinus, qui

A gressus domum intrasset, intuens eum pater, dixit : « Eia, filii, inquit, quales nobis edicis rumores ? » Et ille : « Archiepiscopus Eboracensis hodie obiit, pater mi. » Ridet ille his auditis cum universa familia, et dixit : « Vere, filii, inquit, ille obiit, qui male vivit (3). » Et puer : « Aliter iste, pater : nam carne solutus ultimum hodie valefecit mortalibus diem. » Tertio vero post hoc die, quod puer prædixerat, cunctis de episcopi obitu verum apparebat.

3. In hospicio Rievallis, Eboracensis diœcesis et Cisterciensis ordinis, cum esset, pridie antequam ad habitum reciperetur, in cella novitiorum ignis in domo illa accensus, usque ad laquearium juncturas sæviens vehementer prævalebat, ut culmen ædificii

B præfecturam diu administratam ultro dimisit. At Thomæ ac Thurstini a plerisque pietas laudatur. Girardus variis fuit vitis infamis. Sed si de eo hic agi velimus, fuerit sane Aelredus, cum anno 1166 obiit, plusquam 57 annorum, imo minimum 67, qui id anno 1108, puer pronuntiari

in momento consumere crederetur. Aelredus cum A cæteris ad mensam sedens, apprehendit scyphum, et extensa manu siceram quam continebat in medium flammaram cum fiducia projecit, et confestim flammam ignis exstinxit.

4. Adolescens enim tanto amore a rege Scotorum David (4) complexus est, ut quasi secundus in curia ejus factus, ad episcopatum eum promovisset, nisi ad Cisterciensem ordinem citius advolasset. Ita pium in omnibus et mansuetum se exhibuit, ut læsus non turbaretur ad iram, maledictis stimulatus non provocaretur ad vindictam: amorem pro odio, bonum pro malo, pro invidia obsequium semper reddere satagebat. Miles quidam, videns illum a rege præ omnibus amari, et plus cæteris honorari, illum persequi cœpit, et gravi odio insectari. B Tandem illi quædam verba injuriosis appetere. Cui ille: « Bene, inquit, dicis, o miles, optime loqueris, et vera sunt omnia quæ dicis, et mendacium odis: meque, ut credo, diligis. » Tandem miles ille considerans Aelredum non turbari, a virtute in aliquo non avelli, pœnitentia ductus, veniam petit, et firmum amicum de reliquo se illi fore spondit. Cui ille: « Fateor, inquit, congaudeo pœnitentiæ tuæ, et idcirco multo magis te amabo; quia odio tuo in amore crevi domini mei, et patientia mea per hoc excitata et probata, forte aliquantulum profeci apud Deum. »

5. Veniens post hæc ad monasterium Rievallense, et habitum monachorum suscipiens, et in vitæ C conversatione proficiens, cum cura novitiorum sibi injuncta fuisset, quidam clericus ordinem intrans valde instabilis effectus, velut arundo mutabilis ferebatur. Super quo motus Aelredus, dixit Deo in corde: « Da mihi animam hujus, et quod ipse minus habet salutis, licet indigno gratia tua concedere digneris, Domine Deus meus. » Non multo post frater ille ad sæculum redire desiderans, rem magistro indicat, et desiderium prævæ mentis suæ exponit. Cui Aelredus ait: « Noli, frater, perire: nam non poteris, quanquam et velis. Et stultissimum est hoc ipsum velle, cujus contrarium cupiunt omnes sancti: omnes enim salvari desiderant. » Sed ille monita salutis non audiens, a monasterio recessit; et per devia saltus tota die vagabundus oberrat: et parum ante solis occasum ad viam rediens, subito infra murum monasterii transpositum se sensit. Aelredus obviam illi occurrens amplectitur collum ejus, deosculatur faciem ejus, et dicit: « Fili, quid fecisti mihi sic? Ecce flevi pro te hodie multis lacrymis: et credo in Deum, quod sicut petii a Domino, et tibi promisi, non peribis. »

(4) Hic Alexandro fratri successit anno 1125, ut habet Westmonasteriensis, qui « virum magnæ sanctitatis et munificentie » vocat. Ob. 1152. Hinc porro corrigas quod scribit Pitsens, postquam abbas jam esset creatus, innotuisse eum primum regi Davidi.

(5) Alii *Kenzby* scribunt. Monasterium fuit in diecesi Eboracensi, a Rievallensibus erectum.

6. Fecit enim in probatorio cacellam testeam ad modum parvulæ cisternæ sub terra, cui per occultos rivulos aqua influebat. Ne autem deprehenderetur, os ejus lapide latissimo claudebat. In illam intrans sæpe aqua frigidissima calorem in se omnium exstinxit vitiorum.

CAPUT II.

Præfectura, virtutes, miracula.

7. Idem frater, cujus animam Dominum rogavit ut sibi daretur, pristinæ mutabilitatis incendio conflagratus a monasterio recedere volebat, et veniens ad Aelredum tunc abbatem de Rcesby (5) factum, dixit: « Domine, gravitatem ordinis levitas mea non sustinet. Res omnes contrariæ sunt naturæ meæ: diuturnos labores non fero. Angor et crucior in mora longa vigiliarum: laboribus frequenter succumbo manuum: vestium asperitas carnem penetrat: voluntas mea delicias appetit sæculares, et amores mundi et voluptates suspirat. — Et ego, inquit abbas, lautiores cibos et blandiora vestimenta tibi præparo, et omnia, quæ monacho debentur, portabiliora indulgeo. — Nolo, inquit ille: licet mihi dederis omnes divitias domus hujus. » Et abbas: « Nec ego gusto cibum, donec invitum aut volentem te reducat Dominus. » Currit alter ad portam, ut recedat; alter in cubiculum intrat, et orat. Lamentatur pius abbas filium, et suspiriis intimis cordis erroneum plangit, et consolationem contemnit. Fugitivus autem ad portam veniens, januis apertis, quasi murum ferreum sensit, et sæpius exire tentans, cum propositum suum nullo conatu implere posset, ad abbatem compunctus redit; et veniam petens, stabilitatem promittit. Cui abbas dixit: « Euge, fili mi, bene venisti; vere misertus est mei Deus meus, qui te sanum reduxit. »

8. Nec multo post brachium cujusdam fratris tumore inflatum, signo crucis tumorem fugavit, et sanitati reddidit.

9. Factus post hæc abbas Rievallis, ita parcus in cibo exstitit, ut eum non hominem, sed spiritum esse putares. Numerum monachorum usque ad centum quadraginta et quingentos fratres in monasterio suo ampliavit. Licet enim calculo, et arthritica passione, ante obitum per decennium vexatus fuisset, in humilitate tamen et patientia perseverans, fratribus sæpius hoc dicere solebat: « Filioli, loquimini quæ vultis, tantum non exeat de ore vestro verbum turpe, detractio in fratrem, et blasphemia contra Deum. »

10. Scripsit enim Vitam S. Edwardi regis et confessoris (6), Vitam David regis Scotiæ (7), S. Mar-

(6) Dedimus 5 Janu. Vitam S. Eduardi: sed ex iis quæ ibidem diximus, colligi potest alia de S. Eduardo ab Aelredo scripta, ac fortassis Vitam quæ isthic exstat, non esse genuinam illam ab Aelredo scriptam.

(7) Pitsens vitæ illius initium citat, « Religiosus et pius rex David, » additque scriptum præterea ab Aelredo, « planctum mortis ejusdem. »

garetæ reginæ Scotiæ (8); triginta tres homilias A
super onus Babylonis in Isaia (9); tres libros de
spirituali amicitia; de natura animæ, et quantitate,
ac subtilitate, libros duos (10), multas quoque
scripsit epistolas (11): et quod in litteris commen-
davit, hoc in vita complere curavit. Digitum autem
suum in os fratris cujusdam muti posuit, et ipsum
loqui præcepit, dicens: « Loquere, mi frater, in
nomine Domini. » Qui statim, omnibus admirantibus,
respondit: « Libenter loquor tecum, benedecte do-
mine. » Et Aelredi meritum festum sanus effectus,
laudes Domino referebat.

11. Syncopis (12) passio fratrem quemdam per-
urgens vexabat, ut neque vox neque sensus in illo
apparet. Cui accedens abbas dixit: « Dilecte fili,
salvet te Filius Dei. » Nec mora, omnis dolor in eo
conquievit.

12. Quidam abbas ei subditus, multa convicia,
improperia et blasphemias Aelredo inferens, eum
injuste commovit, et spiritum ejus merito contra
se provocavit. Cujus malitiam graviter ferens, ad
cælum oculos et manus elevans, dixit: « Domine
Rex æternæ gloriæ, sentiat, quæso, cito iste finem
malitiæ suæ, quia tu scis falsa esse quæ nomini
meo nititur ascribere. » Cumque abbas ille cœ-
nobium suum intrasset, in lectum decidit, et die
septimo cum magnis cruciatibus vitam finivit.

13. Descendens in Galwediam (13) Aelredus, in-
venit regulum (14) terræ illius contra filios suos
iratum, filios in patrem sævientes, et in se invicem C
fratres. Est autem terra illa fera, silvestris et bar-
bara; bestiales homines et barbarum omne quod
gignit. Veritas ibi non invenitur, sapientia locum
non habet. Nam neque fides, neque charitas diu
perdurat in ea. Castitas toties patitur naufragium,
quoties libido voluerit, nec est inter castam et scor-
tum ulla distantia: mulieres per menses viros al-
ternant. Inter religiosos tamen quidam aliorum
consilio et ductu satis religiosi existunt, sed pro-
pria industria raro perfecti. Sunt enim naturaliter
hebetes, et animale habentes spiritum, volupta-
tibus carnis semper intendunt. Invenit itaque Ael-
redus principes provinciæ ira et dissensione tur-
batos: quorum odia et rancores nec rex Scotiæ (15)
humiliare, nec episcopus mitigare suffecit, multo-
que sanguine terram polluerunt. Quos Aelredus
non tantum pacificavit, verum patrem filiorum ha-
bitum religionis suscipere inflexit: et qui multa

millia hominum vita privaverat, vitæ participem
æternæ fieri docuit.

14. In ore viri qui aquam potando ranam deglu-
tiverat digitos imposuit, et elevatis oculis ad cœ-
lum, dixit: « Domine Rex omnipotens, obsecro per
Filius tuum Dominum-Jesum, respice super hanc
creaturam tuam, et fac huic sicut vis et scis. »
Nec mora: rana ad digitos suos ascendit, et hu-
more magno et putredine sequentibus, in terram
cecidit.

15. Per quatuor ante obitum suum annos, ab
omni vitæ præsentis jucunditate corpus absolvit:
ob nimiam corporis maciem, et faciei extenuatio-
nem cutis ossibus adhærebat. Parum namque co-
medens et minus bibens, ciborum appetitum incre-
dibili abstinentia extinxit; medicorum consilia
sprevit, et pro Deo corporis remedia contemnens,
animæ sanitati consulere satagebat.

16. Legebat autem libros quorum lectio lacrymas
elicere solet et ædificare mores, et maxime Confes-
siones Augustini manibus assidue portabat. Sedebat
sepe in fovea in solo oratorii sui facta, cogitans
quia pulvis esset: ubi lux angelicæ visitationis
resplenduit super caput ejus, et quasi cum homi-
nibus, ita cum spiritibus cœlestibus loquebatur:
et cum solus sæpe esset, plurimorum voces cum illo
auditæ sunt.

17. Spiritu quoque prophetiæ claruit: nam fra-
tribus quibusdam, antequam confiterentur, peccata
jussit confiteri, et quæ occulte commiserant, præ-
dixit, locum et tempus adjungens. Fratres duo
cum nocte quadam in dormitorio exclamarent, et
fratres ad horrendam eorum vocem excitassent,
fratri illud in crastino Aelredo referenti, dixit:
« Vere, fili, inquit, inter fratres nostros, nocte ista
diabolus advenit, et aliquem seducere cogitavit, sed
sine effectu attentatæ malitiæ cum confusione quan-
tocius abscedere compulsus est. Verumtamen ali-
quantulum ei quispiam consensit. »

18. Post quemdam sermonem in capitulo factum,
inter cætera fratribus dixit: « Videte, fratres, vitam
vestram, corrigite mores, salutem vestræ intendite,
quia pro certo affirmo, aliquis vestrum ad damna-
tionem suam ad corpus Christi accedit, quem pu-
blicare volo, ejus correctionem diligo, et rubori
parco. » His cum admiratione magna auditis, qui
reos se cognoverant, venientes secreta cordis sui
ei aperire festinabant.

(8) Matris ejusdem Davidis. De ea agemus 10 Jun.

(9) Solum exstant 31 editæ a Gibbono.

(10) Pitseus habet: « De natura animæ librum
unum. De dotibus animæ librum unum. »

(11) Pitseus: « Epistolarum trecentarum lib. 1. »

(12) Est syncope, gravissima virium concisio, cum
proximæ mortis periculo. Ea syncops dicitur vulgo
medicorum.

(13) Gallwallia aliis, et Gallovidia dicitur, « ab
Hibernis, inquit Cambdenus, qui olim occuparunt,
et se Gael sua lingua contracte vocant, facta ap-
pellatione. » Regio est Scotiæ, Hiberniæ Angliæ-

que fluitima, quam novantes olim tenere.

(14) Hic erat Fergusius, qui factus deinde Eden-
burgi ad Sanctam Crucem canonicus memoratur.
Uethredum ejus filium Gilbertus frater natu minor
prælio vicit et, lingua excisa oculisque erutis, misere
vita et principatu exiit. Huic tamen postea Rolan-
dus Uethredi filius successit.

(15) Scribit tamen Cambdenus, « Fergusium,
post multas quas dederat turbas, eo a Malcolmo
adactum, ut filium Uethredum obsidem dederit. »
Sed verisimile est B. Aelredi consilio id potius per-
fectum a Malcolmo IV nepote Davidis, quam arnis.

CAPUT III.

Eximia mansuetudo; morbus, obitus.

19. Frater quidam aspiciebat in visu noctis, et vidit coram facie ejus quoddam excelsum ædificium artificiose constructum, amplum et venustum, unoque tantum ostio introitum ostendens. Fenestræ in illo nullæ, nulla foramina, nullum ibi lumen, nisi per parvum solis radium qui, ostio aperto, infundebatur. Ligna domus omnia odorifera et fragrantia erant. Quando propius accedebat, tanto in illius suavitate odoris amplius delectabatur. Et aspiciens per ostium, vidit lectum in pavimento positum, et in tecto jacentem abbatem suum. Cum autem ingressus abbatem mortuum videret, ubertim ejulare et flere cœpit. Et elevans oculos ad tectum domus, vidit imaginem hominis relucens supra omne quod carnalis oculus in hoc mundo conspexit; totumque ædificium tanquam mille luminariis illustratum refulsit. Per medium omnium membrorum imaginis ita clare vidit, ac si in parte altera præsens adfuisset. In medio autem domus imago in aere apparebat, subtus vel supra nullo adjutorio suffulta. Nubecula tamen quædam subobscura, juxta umbilicum visa est, quæ non ad hærebat luci figuræ, sed ibi parumper motabilis dependebat. Et ecce vir a latere assistens, vultu et habitu gratus, fratri ineffabiliter admiranti ait: « Quid miraris? Quare non potius respicis ad Patrem tuum, qui ante te jacet, ut æstimas mortuum? » Et ille: « Gloria, domine, hujus imaginis oblivisci me fecit mortem dulcissimi Patris mei. » Et alter: « Non est mortuus Pater tuus. Nam et figura hæc, quam vides, anima illius est. Tantum autem in operibus ejus restat illuminanda, sicut illa nubecula, quæ circa umbilicum movetur imaginis. Quod cum fuerit illuminatum, migrabit ad Dominum. Et ut scias, inquit, quod hæc imago anima illius sit, ecce ingreditur corpus ejus. » In ictu oculi, illa figura in corpus per os ejus illapsa, vidit statim abbatem se movere, quasi vellet de loco consurgere. Et præ gaudio frater ille ita valide exclamare cœpit, ut cæteros fratres de lectis surgentes, eum excitare cogeret.

20. Per integrum ante obitum suum annum tussis sicca pectus ejus ventilans cum aliis infirmitatibus

(16) Subscribunt alii, Pitseus, Gibbonus, Henricus in Phœnice et Fasciculo; verum hic in Menologio, quod postremo edidit, scribit migrasse anno 1200, ætatis suæ 50, Trithemius floruisse scribit circa an. 1200, Menardus 1161. Joannes Picar-

A generibus in tantum debilitavit eum, ut sæpe missarum solemnibus celebratis in cellam rediens, per unam horam nec loqui, nec se movere prævalens, immobilis in stratu cubaret. Demum vocatis in unum fratribus, inter cætera illis dixit: « Deum invoco testem quod nullius malitia, detractione, vel lite exarsi, ex quo habitum suscepi religionis, quæ aliqua commotione diei finem in corde meo valuit expectare, semper pacem et fraternam salutem, et propriam quietem diligens. Hoc gratia Dei animo imperavi, ne turbata mentis meæ patientia solis occasum pertransiret. »

21. Dormienti cuidam fratri abbas infirmus apparens, dixit: « Quando, frater, putas transibo?—Nescio, domine, inquit ille. » Et abbas: « Pridie Idus Januarii migrabit ancilla Domini anima mea a domo sua terrena, quam hucusque inhabitavit. » Et factum est ita. Nam secunda die post hæc circa quartam vigiliam noctis, pridie Idus Januarii, migravit ad Dominum (16) anno Domini 1166 et anno vitæ suæ quinquagesimo septimo.

22. Abbas iste adhuc vivens, cum passione colica, et torsione calculi multum vexaretur, et super matram juxta ignem sedens, inter genua caput prorsus habere videretur; supervenit frater quidam, fremens atque crudeliter dentibus frendens, et manibus suis abbatem cum matta apprehendit, et totis viribus in ignem projecit, clamans et dicens: « O miser, ecce modo te occido, modo te morte dura perdo. Quid hic jaces, fctissime? Amodo non erit quod mentiaris, quia nunc utique morieris. » Inter hæc monachi venientes, Patrem ab igne extrahunt, et zelo accensi in filium pestilentiae manus injicere voluerunt. Sed oblitus infirmitatis, et charitatis inemor, præcepit illis abbas, dicens: « Nolite, quæso, nolite, filii, Patrem vestrum tunica patientiæ spoliare. Non sum commotus, non sum læsus, turbatus non sum, quia filius meus est qui me projecit in ignem, et per hoc purgavit, non peremit. Filius meus est; sed infirmus est. Ego quidem corpore non sum sanus, sed sanavit me in anima infirmus ille. » Et apprehendens caput ejus deosculatur, benedicit, amplectitur, et, quasi nil mali sensitisset vel passus fuisset, dulciter lenire studuit furorem irascentis in se sine causa.

Abbas aut translationi S. Eduardi interfuisse an. 1164. Probabile id quidem videri potest, etsi non recensatur inter cæteros abbates qui tum adfuerunt. Verum non 1164, sed 1163, 13 Octobr., die Dominica, facta est illa translatio, ut supra 5 Januar. diximus.

NOTITIA HISTORICO-LITTERARIA.

(FABRIC., *Bibl. med. et inf. Lat.*, I, 14.)

Aelredus, Adilredus, Æthelredus, Ailredus, Ealredus, Eleredas, Aluredus, Edilredus, Ethilredus, educatus cum Henrico, Davidis Scotorum regis filio, deinde abbas, ab anno Christi 1150, Rievallensis, sive

Rhienvallensis (*Riedval*) in Angliæ diœcesi Eboracensi, ordinis Cisterciensis, defunctus a. 1166, de quo Carolus de Visch pag. 9 seq. Bibliothecæ Cisterciensis. et Georgius Mackenzie tomo I operis *De vitis scriptorum scotorum*, Anglice editi, pag. 123 seqq. *Acta sanctorum*, 12 Januarii, tom. I, pag. 748, et qui diligentius de hoc Aelredo Oudinus tom. II, pag. 1487 seqq. Edita historici argumenti sunt quæ in Rogeri Twisdeni decem scriptoribus Anglis exstant Londini 1652, fol. *De bello Standardii* A. C. 1158, tempore Stephani regis, sive de virtute *Gualteri Espect*, Scotos profligantis, p. 337. *Genealogia regum Anglorum*, pag. 317, et *Historia de vita et miraculis S. Eduardi*, regis et confessoris (integrior quam apud Capgraviam et Surium 5 Januarii), pag. 369. *Historia de sanctimoniali de Wathun.*, pag. 415. *Vitam S. Margarethæ*, reginæ Scotiæ, sed decurtatam, habet Surius 10 Jun., integriorem *Acta sanctorum* ad illam diem. Fragmentum ex opere *De rebus Angliæ* ad ducem Normannorum Henricum II, postea regem, continens Eadgari regis orationem ad episcopos et cœnoliorum præfectos, in Nic. Harpsfildi cap. 3 sæculi x *Historiæ Anglicanæ*, et tom. XXIII Bibl. Patrum a. 1677, pag. 164. seq.

Inedita memorantur apud Joannem Lelandum, cap. 199, Pitseum, pag., 229, Baleum II, 99, et alios: liber *De miraculis Hagustaldensis Ecclesiæ*; *Vita S. Niniani* episcopi; *Vita S. Eduardi* scripta versus elegiaco ad Laurentium abbatem Westmonasteriensem; *De vita Davidis Scotorum regis* libri II, ad Henricum II regem Angliæ: quorum posterior perstringit *Vitas regum Anglorum* ab Edelwulfo, Alfredi Magni patre, ad Henricum II *Chronicon* ab Adam ad Henricum I.

Quæ a Richardo Gibbono, S. J. edita Duaci 1651, et in Bibl. Cisterciensi tom. V, et in Bibliotheca Patrum edit. Lugd. 1677, tom. XXIII recusa, moralis et ascetici argumenti hæc sunt: *Sermones XXXI in Isaia* XIII, XIV, XV, XVI, ad G. Lundeniensem episcopum de onere Babylonis. Ex his sermo primus de *Adventu Domini* tom. II Operum Bernardi, pag. 568, Parisiis 1719, fol. *Speculum charitatis*, compendio primum, deinde libris III uberius expositum. *De spiritali amicitia* libri III, ad quos componendos testatur L. elii Ciceroniani lectione se fuisse invitatum. *De Jesu duodecenni* ad Luc. II, 42, tom. II. Bernardi, pag. 590, ubi quinque paginarum lacuna suppleta editionis Parisiensis 1609 inter Bernardi Opera, et in Davidis Camerarii III, 41, de Scotorum fortitudine, ibid. 1631. Homiliarum volumen ad Gilbertum episcopum Londinensem, sive *XXV Sermones* de tempore et de sanctis, in Bibliotheca Patrum omissi, sed obvi in Duacensi edit. et in Bibliotheca Cisterciensi Bertrandi Tissierii, Bonofonte 1662, fol. tom. V, pag. 162. *Regula ad incultus moniales* ad sororem, in Holstenii codice Regularum, parte III, pag. 110, Romæ 1664, et Parisiis 1665, 4°, et in Appendice ad tomum primum Operum S. Augustini Benedictinorum, edit. Amstelod., pag. 640, sub titulo: *De vita eremitica ad sororem*. Pars etiam inter Anselmi Cantuar. Opera, meditatio 15, 16, 17.

Memorantur præterea ex ineditis: *Sagitta Jonathæ*, *De tribus hominibus*, *De diversis virtutibus*, *Super Cantica canticorum*, *De vinculo perfectionis*, *Dialogus de natura et dotibus animæ* libri II. *De XII abusibus claustralium*, *De lectione evangelica ad Ivonem*, *Dialogus inter hominem et rationem*, *Epistolæ CCC*, *Scientiarum flores*, *De prælatorum moribus*, *De officiis ministrorum*, *Centum sermones synodales*, *De militia Christiana*, *De virginitate Mariæ*, *De fundatione monasteriorum S. Marjæ Eboracensis et de fontibus*, Apud Lelandum p. 200, et Baleum p. 209, *De oneribus Isaac*, male excusum, pro *De oneribus Isaac*.

NOTITIA ALTERA.

(D. B. TISSIER, *Biblioth. Patr. Cisterc.*, Bonofonte, 1662, in fol., tom. V, pag. 160.)

Quis fuerit hic Ailredus, seu Aelredus, disce ex Pitseo lib. *De illustribus Angliæ scriptoribus*, ætate 12 ad annum 1166, ubi hæc de illo habet: « Aelredus nobilibus in Anglia parentibus natus, ab ipsa tenera ætate in timore Dei et bonis studiis sollicitè educatus, a primis annis adolescentiæ suæ didicit jugum Domini portare; semper innocens vitæ, scelerisque purus. Crescente cum annis pietate et doctrina factus est ordinis Cisterciensis monachus, in quo solitariæ vitæ genere rerum cælestium contemplationi ita se dedit, ut inter suos, tanquam luna inter stellas minores emineret. Nec tamen interea sacrarum litterarum studium neglexit, ne aliarum scientiarum cognitionem amisit. Unde tantis virtutum ornamentis insignitus, primum communi suorum suffragio Rievallensis abbas electus est, qui locus Eboracensis diœcesis est: nec multo post tempore ad aures Davidis Scotorum regis hominis famæ pervenit; eumque rex sibi fecit familiarissimum, quamvis ille mundanos libenter fugeret honores, et varias dignitates ecclesiasticas, adeoque episcopatum aliquando recusaverit, ut ad divinarum rerum contemplationem feret expeditior, et Evangelii prædicationi liberius vacare posset. Frequens erat in volvendis S. Augustini libris; in quibus ejus Confessiones præ cæteris omnibus mirifice placebant. Erat in scriptis, dictis, factis, omnique vitæ ratione sancti Bernardi diligentissimus imitator. Mitis, mansuetus, humilis, modestus, pius, temperans, castus, et qui in se, et cum aliis, et inter omnes pacem et concordiam, supra quam dici vel cogitari potest, amabat, conciliabat, fovebat. Tam in omnibus et cum omnibus pacificus, ut eo nomine beatus dicit, et optimo jure filius Dei posset vocari. » Hæc Pitseus, qui mox enumerat ejus opuscula, de quibus et nos statim dicturi sumus. Ex ipsius autem Aelredi præfatione in *Speculum*, apparet eum ante conversionem æconomum seu dapiferum regis, vel alicujus principis fuisse, aut simile aliquod munus obtinere; cum dicat, se de coquinis ad eremum venientem, locum, non officium mutasse; quia scilicet cum hæc scriberet, monasterii sui, ut hinc colligitur, æconomum seu dispensatorem agebat. Rievalle inigravit ab hoc sæculo anno salutis humanæ 1166, pridie Idus Januarii, vitæ suæ anno 57, sub Henrico II Anglorum rege sanctorum ascriptus tandem numero, ut tradunt Molanus in notis ad *Ussardum*, *Missalis veteris Cisterciensis ordinator*, qui inter beatos et sanctos ordinis ei dant locum; Joannes abbas, in suo *Catalago sanctorum*; Trithemius lib. *De scriptoribus ecclesiasticis*; Arnoldus de Wion, *Ligni Vitæ* lib. I, cap. 47; Petrus Catalariuz, Guillelmus Eysengreinus, Pitseus, Richardus Gibbonus, Miræus, et novissime P. Chrysostomus Henriques in *Fasciculo sanctorum ordinis Cisterciensis et in Menologio*. Refert ex codice manuscripto Cisterciensi Manrique hæc verba de Aelredo: « Ejus solemnitas in octavis Epiphaniæ solemniter celebratur, juxta decretum capituli generalis anni 1276, quæ et ego in codice antiquo *Clare Vallis* legi. Miror autem eundem P. Henriques in prædicto *Menologio* hujus auctoris mortem in annum 1220 referre.

cum in Fasciculo eam cum aliis ad an. 1166 recte retulisset, et notasset, eum quandoque confundi cum alio auctore qui Edilbredus est appellatus, et obiit anno 1220. Certe noster Aelredus successit in abbatis dignitatem Guillelmo primo Rievallis abbati S. Bernardi discipulo (qui et primam in ordine epistolarum ejusdem Bernardi scripsit in medio imbre sine imbre, et mortuus est anno Domini 1148). De Aelredi transitu ab hoc sæculo loquitur Gilbertus ejus synchronus, ser. n. 41 in Cantica vicissim ab eo laudatus serm. 2 De oneribus. Aelredi opera recensent Pitseus, Henriquez, et alii, sed confuse; quædam enim ter aut quater ponunt diversis titulis et inscriptionibus, ut sermones in Isaiam, sermones De oneribus, etc., cum sit idem opus. Postquam autem descripsi hujus sancti opera ipsa, inveni ea a P. Gibbono societatis Jesu theologo edita, magna tamen parte omissa, sermonibus scilicet per anni circulum, tam de tempore quam de sanctis, quos ex Clara-Vallensi codice exscripsi. Hos sequentur sermones De oneribus, et homilia De puero Jesu duodenni S. Bernardo falso ascripta: deinde Speculum charitatis tres in libros divisum: denique liber De amicitia, qui mutilus inter opera Augustini reperitur tomo IV. Hujus viri sancti, ut testantur auctores, eloquentiæ Bernardinæ prope par fuit: ac imprimis Nicolaus Rievallensis monachus, qui hæc de eo cecinit:

Inclytus Aelredus conditus aromate morum,
Et mellis favus, et dulcedo fuit monachorum.
Flore juventutis hunc regis regia fovit.
Quæque nociva procul animoque manique removit.
De Jericho venit in Jerusalem, duce Christo.
Hic cito fructificat, spinas in lilia vertit.
Sparsa recollegit, et in unum fracta redegit.
Celsior hinc factus, post coelica præmia natus.
Si libet, et fas est hic dicere, vera retexam:
Nec reor ordiri quidquam de stamine falsi.
Maurus erat maturis moribus, et Benedictus
Exemplo, similis Bernardo cælibe vita.
Virtutum specimen, vitiorum scopa, decusque
Ordinis, et speculum, via pacis, sibula legis.
Prætulit exuvias Pauli Hieronymus auro,
Cræsi, nostra pari decoratur gemma nitore.
Intitulans alios præconia multa, sed ipse
Pacificus Salomon fuit, et mansuetus ut agnus.
Antiquo de consilio, non multa revolve.

Idem in alio epigrammate, hæc de tribus primis abbatibus Rievallis, ex quibus Aelredus fuit secundus, habet:

Primitias capit Willelmus, sed proximus illi
Aelredus majora tulit, Silvanus adauxit.
Tres sunt præcipue meriti vix imparis, ille
Primus, et alter ei successor, et iste supremus.

Alius:

Æquus Aelredum Bernardo invidit, et uno
Tam similes calamo credidit esse duos?

Itæ:

Vincit Aelredus mella Attica, sacchara vincit.
Tam bene nec Sicula mellificatis apes.
Stillet nescio quid dulcedine dulcius ipsa,
Et cito quam legitur, tam cito relegitur.
Nulla venit cupido saties, accrescit edendo
Irritata fames, lecta relecta placent.
Istud Aelredi, Bernardi est istud, et idem
Creditus ore sonus, creditus ore favus.
Pangit uterque pios caste festivos amores,
Doctus uterque sacris ludit acuminibus.
Fovit utrumque, reor, mellita Maria clientem,
Mel de virgineo suxit uterque sinu.
Bernardo prope par fuit, et dulcedine certat:
Mire mellitos condit uterque favos.
Bernardo primas demus, ferat ille secundas,
Proximus a primo jure legendus eat.
Par utrique ætas, ambos eademque tulere
Tempora, par ordo, par pietatis amor.
Gallia Bernardum, nostrum tulit Anglia, sed tum
Discolor, heu! nostris Anglia temporibus.
Anglia tum terris fundebat dulcia mella,
Dulcis Hybla Europæ, dulcis Hymettus erat.
Jam prope lit Colchis, quidquid modo transiret inde,
Noxia pestiferis fert acouita libris.

Hæc ad commendationem nostri Aelredi sufficere reor. Has enim laudes non esse mendaces, qui ejus opera sequentia lecturi sunt, experientur. Porro sermones sequentes de Tempore et Sanctis, alium habent a reliquis operibus stylum; nec tamen ob hoc auctori nostro abjudicari debent aut supposititii æstimari. Nam quia sermones illos coram fratribus laicis et illitteratis quos conversos vocamus, habuit (illi enim concionibus, quæ diebus festis et Dominicis in capitulo monachorum habebantur, intererant, non autem iis quæ aliis diebus habebantur), ideo humilior et familiarior sermone utebantur interdum Patres abbates, et alii, in concionibus illis, ignorantia eorum condescendentes.